

ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМ. Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СЛОВНИКАРСТВА

**Збірник матеріалів
Всеукраїнського науково-практичного семінару
5 лютого 2025 року**

Кропивницький

2025

УДК 81'374:005.745(082)

*Рекомендовано до друку вченою радою
комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
(протокол від .03.2025 № 2)*

П 78 Проблеми сучасного словникарства : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. семінару 5 лют. 2025 р. / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Пед. музей України, Обл. універс. наук. б-ка ім. Д. І. Чижевського, КЗ «Кіровоград. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. Василя Сухомлинського»; [уклад. Жосан О. Е.]. Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2025. 138 с.

Рецензенти:

Надія КАЛІНІЧЕНКО, доктор педагогічних наук, професор;
Жанна ФЕДІРКО, кандидат педагогічних наук.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

У виданні подано матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Проблеми сучасного словникарства», який відбувся у м. Кропивницькому 05.02.2025 р. у форматі онлайн. Науковим, науково-педагогічним, педагогічним, соціальним працівникам.

Матеріали опубліковані в авторській редакції.

© КЗ «КОШПО імені
Василя Сухомлинського», 2025
© Жосан О.Е., автори статей, 2025

ЗМІСТ

Дмитрук В., Семез А. Вступне слово.....	5
Антонець Н. Сторінка з історії українського руху: «Словарь української мови» Бориса Грінченка.....	8
Березівська Л. Енциклопедичний словник про педагогів України на зламі епох (друга половина XIX ст. – початок ХХІ ст.): історичний контекст.....	11
Бойчук В., Запотічна Р. Словники фахових термінів: проблеми створення та актуальність для сучасних спеціалістів.....	15
Бондаренко В. «Словник термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування» П. Горещького у фондах Педагогічного музею України.....	21
Вікторіна О. Словники в картинках у контексті розвитку навчальної лексикиграфії.....	26
Дурдас А., Демида Є. Використання енциклопедичних словників у дослідженні спадщини М. Монтессорі для підготовки біобібліографічного покажчика.....	31
Єфімова В. “Dictionnaire Imperial” (1766) – найдавніший багатомовний словник у фондах Педагогічного музею України.....	36
Жигалюк А. Інтерактивні бази знань з англійської мови на основі Oxford Learner's Dictionaries.....	40
Жосан О. Словник як вид шкільної навчальної літератури.....	45
Заводна Л., Мазурок М. Розвиток сучасного словникарства в умовах російсько-української війни.....	53
Запотічна Р. Роль багатомовних словників у розвитку міжкультурної комунікації.....	56
Золотаренко Т., Бойко О. Поняття «онлайн-проект» на сторінках енциклопедичних словників.....	61
Коваленко Н. Інформативність сучасних фразеологічних словників.....	65
Кочубей Т., Деревянко Т. Розвиток українського словникарства (огляд джерел).....	70
Крижанівська О. Навчальний словник у старшій профільній школі як засіб формування спільного понятійного поля.....	73

Лапаєнко С. Постать Марії Монтессорі у фокусі енциклопедичних словників.....	80
Міхно О. Енциклопедичний біографічний словник «Педагоги України (середина ХІХ – початок ХХІ ст.)» як джерело вивчення освітянського музейництва.....	84
Наумик А., Запотічна Р. Лексикографія в різних мовах світу: порівняльний аналіз.....	90
Павленко Т. Енциклопедичні словники – джерело наповнення електронного ресурсу «Педагоги України та світу».....	95
Полюхович Т. Словники періоду Української революції 1917–1921 рр. у фондах Педагогічного музею України.....	98
Пономаренко Л. Використання енциклопедичних словників для створення записів у фактографічній базі даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти».....	103
Резнік І. Словники як потужний інформаційний мовний ресурс бібліотеки задля збагачення й розвитку мовної культури громадян.....	108
Романова О. Інновації навчального словникарства.....	113
Середа Х. Біографічна довідка про О.М. Руська (1906–1964) в енциклопедичному словнику «Педагоги України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)».....	117
Турчак А. Іншомовні слова в освітній, фізкультурно-оздоровчій і спортивно-масовій роботі вчителя фізичної культури.....	121
Юськів Б. Методика впорядкування словника, що вербалізує фрагменти концептосфери права (на матеріалі «галицько-руських» приповідок Івана Франка).....	127
Яровий В., Запотічна Р. Сучасні технології в лексикографії: штучний інтелект у створенні словників.....	132
Відомості про авторів	135

ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2024 р., 17 груд. 2024 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2024. С. 30–32. DOI: [10.33407/lib.NAES.id/eprint/743799](https://doi.org/10.33407/lib.NAES.id/eprint/743799).

Бойчук Владислав,
Запотічна Роксолана
м. Дніпро

СЛОВНИКИ ФАХОВИХ ТЕРМІНІВ: ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ СУЧАСНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Вступ. У сучасному світі, де спеціалізація в різних галузях науки, техніки та бізнесу постійно зростає, створення словників фахових термінів набуває особливого значення. Такі словники стають незамінним інструментом для професіоналів, студентів і дослідників, оскільки вони забезпечують точність комунікації, сприяють стандартизації термінології та полегшують обмін знаннями між різними країнами та культурами. Однак процес укладання словників фахових термінів пов'язаний із низкою проблем, які потребують детального аналізу та вирішення.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних проблем є швидкий темп розвитку науки і техніки. Постійна поява нових понять, технологій та методик зумовлює необхідність регулярного оновлення словників. Наприклад, у галузі інформаційних технологій щорічно виникають десятки нових термінів, таких як machine learning, blockchain, cybersecurity, які потребують адекватного перекладу та тлумачення. Застарілі словники, що не враховують сучасних реалій, можуть вводити в оману користувачів або навіть гальмувати розвиток галузі.

Другою важливою проблемою є відсутність єдиних стандартів для багатьох термінів, особливо в тих сферах, де термінологія ще формується. Це створює плутанину та ускладнює переклад. Наприклад, у медицині один і той самий термін може мати різні значення в різних країнах або навіть у межах однієї системи охорони здоров'я. У таких випадках укладання словника потребує залучення міжнародних експертів для узгодження значень.

Третім викликом є складність адаптації термінології до мов із різною структурою та граматиною. Наприклад, у мовах із менш

розвиненою фаховою термінологією може бути відсутній еквівалент для певного слова, що змушує лексикографів створювати нові терміни або запозичувати їх із інших мов. Це, у свою чергу, може викликати дискусії щодо доцільності таких запозичень.

Ще однією проблемою є забезпечення інтуїтивності та зручності використання словників. Сучасні користувачі очікують, що словники будуть доступними онлайн, мати інтерактивний інтерфейс і містити мультимедійні елементи, такі як аудіо- чи відеоматеріали. Водночас традиційні друковані словники вимагають детальної організації інформації, щоб забезпечити її швидкий пошук і зрозуміле викладення.

Словники фахових термінів набувають особливої актуальності в умовах глобалізації та зростаючої міжнародної взаємодії. Сучасний світ характеризується постійним обміном інформацією між країнами та культурами, що сприяє розвитку нових технологій, бізнесу, науки та освіти. Однак цей процес потребує забезпечення точності й узгодженості в термінології, оскільки без чіткої стандартизації термінів може виникнути велика кількість непорозумінь і навіть суперечок, особливо в тих галузях, де кожен термін має велике значення.

У таких сферах, як медицина, право, інженерія чи інформаційні технології, де точність значень термінів критично важлива, словники стають не просто допоміжним інструментом, а необхідною частиною професійної практики. Наприклад, у медицині точне визначення термінів має важливе значення для діагностики, лікування та проведення досліджень. Лікарі та медичні працівники з різних країн повинні розуміти одні й ті самі терміни, щоб уникнути помилок в інтерпретації симптомів, результатів аналізів або призначених процедур.

Зокрема, в міжнародному праві, де багато термінів можуть мати різне тлумачення в залежності від правової системи, мовних особливостей або навіть культурних контекстів, розбіжності в трактуванні термінів можуть призвести до серйозних юридичних суперечок. Наприклад, терміни, що використовуються у міжнародних договорах чи угодах, можуть мати різні значення в різних країнах. Відсутність єдиного стандарту може створити юридичні колізії та ускладнити правозастосування. У такому

контексті словники, що містять юридичні терміни, виступають важливим інструментом для узгодження тлумачень, забезпечуючи точність і однозначність у правових справах.

У сфері інженерії та інформаційних технологій також є потреба в стандартизації термінів, адже розвиток нових технологій вимагає постійного вдосконалення термінології. Проте, швидка еволюція цих галузей призводить до постійної появи нових термінів і понять, і важливо, щоб словники фахових термінів були актуальними і враховували зміни в технологічному прогресі. Стандартизація таких термінів на міжнародному рівні дозволяє уникнути помилок при розробці технологій, програмного забезпечення, а також під час їхнього впровадження на нових ринках.

Загалом, словники фахових термінів допомагають забезпечити стабільність і однозначність в комунікації між фахівцями різних країн, зменшують ризик невірної тлумачення або перекручення термінів, що може мати серйозні наслідки для безпеки, ефективності та законності діяльності в різних сферах.

Словники фахових термінів мають велике значення для освітнього процесу, оскільки вони допомагають студентам подолати мовні та термінологічні бар'єри, що виникають під час вивчення спеціалізованих дисциплін. Студенти, які займаються вивченням галузевих наук, часто стикаються з тим, що терміни, які вони використовують або зустрічають у підручниках і наукових статтях, є іноземними або навіть міжнародними за своєю природою. Це створює певні труднощі в розумінні матеріалу, адже багато термінів мають складні концептуальні значення, які не завжди можуть бути однозначно передані на рідну мову.

У таких випадках двомовні фахові словники стають незамінними помічниками для студентів. Вони не тільки забезпечують точні переклади термінів, але й допомагають краще зрозуміти суть тих чи інших понять, особливо в таких науках, як медицина, право, інженерія чи економіка. Наприклад, для студентів медичних факультетів англо-українські або латинсько-українські словники медичних термінів дозволяють швидко знайти відповідники для термінів, що активно використовуються в міжнародних наукових публікаціях. Це полегшує розуміння матеріалів і дає змогу студентам орієнтуватися у світовій науковій літературі, яка здебільшого публікується саме англійською або латинською мовами.

Особливо важливо це для тих, хто планує працювати в міжнародному середовищі або ж брати участь у наукових дослідженнях і конференціях, де знання міжнародної термінології є ключовим аспектом професіоналізму. Крім того, двомовні фахові словники не лише допомагають у перекладі термінів, але й служать важливим ресурсом для розуміння специфіки того чи іншого терміна в контексті різних мовних і культурних традицій. Це дозволяє студентам отримати більш повне уявлення про те, як працює система понять у їхній спеціалізації, що особливо важливо для тих, хто вивчає іноземні мови або працює в міжнародних проектах.

Завдяки таким словникам студенти можуть не лише розширювати свій лексикон, але й опановувати ключові поняття, які є основою для подальшого розвитку в обраній галузі. Водночас, двомовні словники полегшують процес адаптації до міжнародного професійного середовища, оскільки більшість термінів є міжнародними і використовуються в різних країнах. Таким чином, словники фахових термінів стають необхідними не тільки для академічного навчання, але й для подальшої кар'єри студентів, забезпечуючи їм успіх у майбутній професійній діяльності на глобальному ринку праці.

Також словники фахових термінів сприяють збереженню мовного різноманіття. У багатьох країнах ведеться активна робота з адаптації сучасної термінології до національних мов, щоб уникнути надмірного запозичення іноземних слів. Наприклад, у Франції діє спеціальна комісія, яка розробляє французькі відповідники для англійських технологічних термінів, таких як *courriel* (електронна пошта) замість *email*.

Сьогодні створення словників фахових термінів активно підтримується сучасними технологіями. Використання штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих даних дозволяє автоматично збирати та класифікувати терміни з різних джерел. Це особливо корисно для великих міждисциплінарних проєктів, де обсяги інформації можуть бути значними. Онлайн-словники, такі як *Merriam-Webster*, *Cambridge Dictionary*, або спеціалізовані платформи, наприклад, *Legal Dictionary*, забезпечують миттєвий доступ до актуальної інформації.

Застосування мультимедійних елементів у словниках робить їх більш інтерактивними. Наприклад, багато медичних словників містять 3D-зображення людського тіла, що дозволяє краще зрозуміти терміни, пов'язані з анатомією чи хірургією. Для мов із особливою фонетичною системою додаються аудіозаписи, які допомагають засвоїти правильну вимову.

Застосування мультимедійних елементів у створенні словників значно підвищує їх інтерактивність та робить процес навчання більш динамічним і ефективним. Введення в словники елементів, таких як 3D-зображення, відео або аудіо, дозволяє користувачам отримувати більш повне уявлення про значення термінів і концептів, що містяться в словниках. Цей підхід особливо корисний у галузях, де візуальне чи звукове сприйняття є необхідним для розуміння специфічних понять.

Наприклад, у медичних словниках часто використовуються 3D-моделі людського тіла, що дають змогу детальніше вивчити анатомічну будову органів і систем. Такі візуальні матеріали дозволяють користувачам краще уявити, як виглядають органи, як вони взаємодіють один з одним і де розташовані різні частини тіла, що полегшує розуміння термінів, пов'язаних з анатомією, фізіологією, хірургією та іншими медичними спеціальностями. Наприклад, терміни, що описують структури внутрішніх органів, можуть мати складну і часто абстрактну форму, і 3D-моделі забезпечують користувачам наочне подання, що значно полегшує засвоєння цих термінів. Студенти або медичні працівники, які використовують такі словники, можуть, натискаючи на різні частини моделі, отримувати додаткові пояснення про функції органів або патологічні зміни, що дозволяє краще зрозуміти специфіку медичних термінів.

Ще одним важливим аспектом є додавання аудіозаписів до словників, особливо для мов із особливою фонетичною системою. Це є особливо корисним для тих, хто вивчає мови, у яких правильна вимова відіграє важливу роль у передачі точного значення. Наприклад, для мов, де на фонетичному рівні існують складні звуки, що не зустрічаються в інших мовах, аудіозаписи допомагають користувачам правильно сприймати й відтворювати ці звуки. Такі функції є важливими для лексикографії іноземних мов, оскільки вони дозволяють студентам і фахівцям слухати

вимову термінів від носіїв мови, що сприяє формуванню правильного акценту та інтонації.

Крім того, мультимедійні елементи можуть включати відео або анімації, які демонструють процеси або явища, що описуються термінами. У таких випадках словник не лише пояснює значення терміну, але й показує, як цей процес або об'єкт виглядає в реальному житті. Це особливо корисно для технічних, наукових та медичних дисциплін, де важливо не тільки зрозуміти теоретичне значення терміну, але й мати наочне уявлення про його застосування або функціонування.

Таким чином, мультимедійні елементи значно покращують користувацький досвід і надають нові можливості для ефективного засвоєння матеріалу. Вони сприяють більш глибокому розумінню та закріпленню знань, забезпечуючи інтерактивність і наочність, що є надзвичайно важливими у навчальних процесах різних галузей знань.

Висновки. Словники фахових термінів відіграють важливу роль у забезпеченні точності та доступності спеціалізованої інформації для сучасних спеціалістів. Незважаючи на складнощі, пов'язані зі створенням таких словників, їх значення для науки, освіти та професійної діяльності важко переоцінити. Завдяки використанню сучасних технологій, міждисциплінарному підходу та міжнародній співпраці, словники фахових термінів стають не лише джерелом знань, але й потужним інструментом інтеграції науки та бізнесу в глобальному контексті.

Список використаних джерел

1. Ракшанова Г. Ф., Назаренко І. Л. Формування фахової термінологічної компетентності у студентів. Філологічні студії. 2018. Вип. 17. С. 249–260.

2. Решетілова О. М. Використання словників як ефективного засобу навчання майбутніх документознавців української професійної лексики. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2015. III(33). Issue. 66. С. 47–50.